

Ferdinandy György

SZERECSENFÉJ

Azt, hogy nem mindenki olyan, mint mi, az én időmben csak véletlenül tudták meg a gyerekek. A napkeleti bölcsek egyike ugyan állítólag szerecszen volt, de ha lekaptartuk róla az ezüstpapírt, ugyanolyan lett ő is, mint a többiek.

Pool és Málinál is volt egy sütemény, amit úgy hívtunk: szerecszenfej. Itt, szemben a Károlyi-palotával, komplikálta a helyzetet, hogy a szerecszenfej mellett mindig volt a tálcán egy másik kávébarna krémes, az indiáner. Ezek szerint az indiánok sem olyanok, mint mi. Azok meg ilyen hogy is mondjam rézbőrűek.

Szerecszenek vagy indiánok! Csupa finom dolog jutott róluk az ember eszébe. Az egyetlen fehér sütemény a puncstorta volt, amit – ez, azt hiszem, közismert – nem szeretnek a gyerekek.

Mindez persze nem jelentette azt, hogy el is hittük a felnőttek meséit. A szerecszenkirályt is, mondom, elég volt egy kicsit megkaparni, és olyan lett ő is, mint a többiek.

Nos, azért voltak itt komolyabb dolgok is, nemcsak krémesek. Nagyanyám kredencében például fekete, öntöttvas figurácska áll lila, aranygombos egyenruhában. Tartja a markát, és vigyorog. Az ember a tenyerébe ejti a borraivalót, és megnyom egy bilentyűt a hátán. Ilyenkor nagyra tátja a száját, és belapátolja a pénzt. Mert ez itt egy persely, ez a *boy*. Számolatlanul nyeli a megtakarított filléreimet. Nem könnyű megérteni, hogy minél többet kap, annál gazdagabb leszek.

De a valóságot a könyvekből tudja meg az ember. Nagyszüleim polcán, mint minden valamirevaló polgári családban, ott sorakoztak Rákosi Viktor humoreszkjei. Az egyik kötetben – vajon jól emlékszem-e rá? Alig tízéves lehettem, és a remekírókat később a sárba tiporták a lovak – partra száll Amerikában egy Jobbadán Mihály nevű ember. Ott, a kikötőben lát életében először igazi, suvikszos képű szerecszeneket. Komótosan megnyalazza az ujját, a történet ugye ismerős. Szegény *new comert* laposra verik a négerek.

Hát ezen én akkor nagyokat nevettem. Hogy kinek volt igaz a, jámbor Jobbadánnak vagy a feketéknek, azt itt, Rákosi Viktor kötetében, nem kellett eldöntennem.

Kamaszkoromban fogtam először pártjukat. Amikor megtudtam, Paul Robeson énekelte, hogy Amerikában *ütik-verik a négereket*. Úgy, mint ők szegény Mihályt. A szöveg azt is elárulta, miért: *mert azt mondják, hogy ők nem emberek*. Hát ez a magyarázat most így utólag nem túl hiteles. Ilyen apróságokért nem szokták megverni az embereket.

De akkor, keserű kamaszkoromban, készpénznek vettem az együgyű kis éneket. Nagyszüleim már elpusztultak a háborúban, romok alá kerültek remekírók és perselek. És lám, rájuk is az amerikaiak terítették a bombaszőnyeget. Azok, akik *ütik-verik*... Mi sem természetesebb.

Az első hiteles adatot belga barátomnak, a kövér Freddynek köszönhetem.

– Nem mindenütt fekete a bőrük! – magyarázta az Escout partján ez a koravén gyerek.

Például az amerikai katonának, akitől a cigarettát szerezte, rózsaszínű a farka.

– A farka? – kérdeztem megrökönyödvé.

Freddy sejtelmesen hallgatott.

Mit tehettem: hallgattam én is. És jól megjegyeztem magamnak ezt az életízű részletet.

A Duna partján egy szál néger élt azokban az időkben. Egy öreg pincér a Frankel Leó utca sarkán, a Fényben. Az, hogy öreg, persze csak annyit jelentett, hogy volt néhány ősz szál a hajában. Hajnak viszont csak jobb szó híján nevezem a koponyáját borító göndör szőrzetet.

Gimnazistakoromban minden délután oda jártunk. Megbámultuk a négert, akit ütöttek-verték Amerikában, és akit itt, a Duna partján, mindenki szeret. Évekig borralóra (és feketére) költöttem a zsebpénzemet.

Volt egy foxtrott is, Zsolnay Hédi énekelte. *Az én babám egy fekete nő.* A folytatás pedig az, hogy *tetőtől talpig fekete ő*, de lehet, hogy ezt csak én költöttem hozzá, akkoriban reklámverseket írtam, és gyakran helyreporcoztam a döcögő slágerszövegeket. *Fekete haja, fekete faja, fekete körülötte a lepedő* – és ezen mindig nagyokat nevtünk.

Ki gondolta volna, hogy nem is olyan sokára egy ilyen ébenfekete lányhoz sodor egy Szajna-parti szerelem! Márpedig így történt a dolog. Úgy látszik, néha valóra válik, amiről túl sokat álmodoznak a gyerekek.

Párizsban – tudjuk – *huncut a nő. De comme il faut.* Ami azt jelenti: rendes. Ilyen volt a lelkész lánya, Blanka is. Pontosan ilyen. Persze amíg nem ismeri őket, addig mindenféle elképzel a hozzá hasonló Vénuszokról az ember. Hogy mi mindent, azt most talán nem is részletezem.

Akkoriban élt a Buttes Chaumont környékén egy barátom, akinek afrikai lány volt a felesége. Az, hogy a tizenkilencedik kerületben, azért fontos, mert ez a városrész, a Buttes Chaumont és a Porte des Lilas között szerecsennegyed. Pierre csak háztól házig és gépkocsin közlekedett.

Blanka, a lelkész lánya az ő ismerőseik közé tartozott. Ha nem lett volna ez az ajánlólevél, szóba sem állt volna velem.

Vészesen vidám voltam azokban az időkben: nem volt se házam, se hazám, mi több, nemrég ment tönkre a házasesetem. Ki tudja, miért, a nők szeretik az ilyen viharvert veteránokat; Blanka is pillanatok alatt belém szeretett.

Gyakran csöveztem Pierre-éknél, ha nem is rendszeresen. Volt egy matracom a hátsó, udvari szobában, és egy könyvekkel teli kizsekkofferem.

Párizsban nem könnyű csak úgy megmosakodni. Egy fogkefe lapult a farzsebemben és egy fiola: a kölnivizem. Fenyővíz: Blanka csak körülszimatolt a lakásban, és – hiába tagadtam volna le magam! – húzott a hátsó szobába.

Bombanó volt; az arca szép, a hangja mély és meleg. Olyan keblekkel és olyan csípővel, amit Sába királynője is megirigyelhetett. De én, meg kell hogy mondjam, főleg a tomporát szerettem. Az éket, amihez foghatót azóta sem láttam. Észrevette ő is a hajlamomat, amint kettesben maradtunk, odakínálta nekem. Én pedig, igen, szó szerint, elveszítettem a fejem. Ma sem értem: miért van, hogy egy ilyen szelíd, engedelmes lény ébreszti fel az emberben a legalantasabb ösztönöket.

Ami őt illeti, a lassú, halk szeretkezést részesítette előnyben. Még a pápaszemét is feltette ilyenkor, és – amíg el nem akadt a hangja – reponsumokat recitált nekem.

Északfok, titok, idegenség. Sok mindent nem ért egy ilyen kapcsolatban az ember. Blanka például nem akarta, hogy meglássák velem. Neki volt igaza, ma már belátom. De akkor! Azt hittem, kímélni akar. A férfiak néha nevetségesegek.

Tehát kijártunk. Nem tudtak lebeszélni róla, sem Pierre, sem a többiek. Amíg egy este a Porte des Lilas mellett körülvett minket egy galéri szerecsen:

- Jó nőd van – mondták –, kisapám!
- Szégyelljétek magatokat! – kiabálta Blanka.

Teljesen egyformák voltak, ahogy ott verekedtek: a lelkész lánya és a sísapkás sihederek. Csak én maradtam kívül a körön. Csak én maradtam idegen.

Átkerültem az Újvilágba, megcsináltam az életemet. Blanka még sokáig írt. Nagy, ákombákomb betűi voltak, sűrűn telerajzolta a kockás füzetlapokat. Várta, hogy beállítok, nyár elején, amikor visszajönnek Párizsba az amerikaiak.

De a repülőjegy drága dolog. Később pedig már fiam volt, feleségem. Egy idő után el sem olvastam, amit írt nekem.

Történt aztán, hogy meghívott Chicagóba egy magyar egyesület. Finnyás voltam, kikötöttem, hogy csak kísérővel megyek. Ők pedig a feleségemnek is küldtek egy retúrjegyet.

A repülőtéren várt rám, mert külön utaztunk: az én gépemen már nem találtak számára helyet. Mellette az egyik rendező. Nekem csak az tűnt fel, hogy sehogyan sem akar elindulni velünk ez az ember:

- Még egy részlet! – súgta a fülembe, és megszorította a kezem.
- Nem stimmel valami? – kérdeztem a mosdóban, mert oda is utánam türemkedett.
- Semmiség! – szuszogta. – Csak hát a feleséged! Meg kell hogy értsd: utólag adtuk össze neki a jegyet.

– Szóval?

Begomboltam a sliccemet.

– Szóval – sóhajtotta – nem ezt vártuk tőletek!

Nem értettem.

– A te feleséged – bökte ki – fehér! Átvertétek az egyesületet!

– Mi ebben az átverés?

– Hát nem érted? Az emberek szórakozni szerettek volna: azt hitték, szerecsen.

– Úgy kell nekik! – vontam meg a vállam. Eszembe jutott, hogy tényleg, a könyveimben mindvégig Blankáról mintáztam a feleségemet.

– És most mit csinálunk?

– Vissza kell fizetned – felelte – a repülőjegyet.

Amiről természetesen szó sem lehetett.

Ném némán ült mellettem a kocsiban. Éppen annyi időnk volt, hogy felmenjünk a szobánkba. Mire leértünk, már dugig volt a díszterem.

A botrányt szerencsésen elkerültük. A rendező valami buta viccel leszerelte az embereket.

– Sajnálom! – mondta a feleségem, és ezen mindenki üvöltve nevetett.

Úgy gondoltam, itt az alkalom, elmagyarázom: az ember ugye hozott anyagból dolgozik. Valahol máshol van elrejtve az igazság, nem szabad készpénznek venni a történeteimet.

Azután mégse beszéltem. Blanka, a lány, szelíd Blanka belenyúlt a zsebembe. Kifizettette velem, amit sajnáltam tőle, a repülőjegyet.

Elmúltak az évek. Visszatelepültem az óházába, eltemettem ezeket a régi történeteket. A világ nem sokat változott, a Duna partján ma sem élnek négerek. Feketéket csak akkor láthat az ember, ha valamelyik stadionban megfordul egy külföldi egyesület.

A szurkolók ugratják őket, nagyokat nevetnek:

- Pirított törpe! – kiabálják egy-egy apró afrikainak.
- Bezzeg Amerikában! – duzzognak az intellektuelek.

Hogy ott nem tegezik le a szerecseneket. A tegezés!

- Angolul – nyugtatgatom őket – nem lehet.

Milyen jó, hogy itt, a Duna partján ismeretlen a gyűlölet!

Engem néha faggatnak azért. Ha már onnan jövök! Hogy miért olyan nagy a szer számuk, és hogy hány centiméteres. Hát erről nincs adatom. Ha csak az nem, amit az Escaut partján a kövér Freddy közölt velem. És hát hogy hogyan is van azzal a fekete lepedővel? Igaz-e, és ha igaz, miért olyan bűdösek a négerek?

Én pedig erre sem tudok válaszolni. Nekem a fehérek izzadságszagától van hányingerem.

Hát igen. Nagymamám mellett édes volt az élet. A tálcán krémes, szerecsenfej. A kredencben vigyorgó londinerek. Ezüstpapír, napkeleti bölcsek. Hogy melyik a szerecsenkirály? Az én időmben a Menyhért. Azért az én időmben, mert kezdetben ugye egyikük sem volt szerecsen. Ma már! – vigyorognak az amerikaiak. Ma már mind a három! Elszaporodtak a négerek.

Csupa ilyen ártatlan, együgyű tréfa. Az emberek Kafkát olvasnak és Balassa Pétert. Tudják, hogy az erények erénye a türelem.

Blanka öröksége se több már, mint valamiféle szorongás. Tompa ütés a gyomorban, ha szóba kerülnek a négerek.

Annak, aki belekóstolt, mindvégig fekete marad a szerelem.

Csordás Gábor

TALÁLKOZÁS

a frizurája mint a koszos vatta
hosszúra hagyva foszlottan libeg
egypár nőci biztos jól megszivatta
negyven fölött de sose érti meg

kordbársony farmer orkánanorák
magyartanárról vagy levitézlett bolsi
gyakran mondja hogy nincsenek csodák
bár hátha mégis a pusztaszabolcsi

resti előtt a pesti gyorsra várva
míg zümmögnek az ébredő sinek
melengeti mutatóujja sárga
körmét a csikk nevezzük Döminek